

Forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning

Rapport 2021

SFS

Sammanfattning

SFS har genomfört en enkätundersökning för att ta reda på hur lärosätena efterlever Sveriges universitets och högskoleförbunds (SUHF) rekommendationer om forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning. Det handlar om att alla forskarstuderande ska erbjudas högskolepedagogisk utbildning inom ramen för sin forskarutbildning samt att alla forskarstuderande som undervisar ska genomgå en sådan utbildning.

Enkäten har besvarats av 69 respondenter vid 21 olika lärosäten. De som har besvarat enkäten är forskarutbildningsansvariga, högskolepedagogiska enheter samt doktorandombud.

Undersökningens resultat

Av svaren framgår att de flesta lärosäten anser att de följer rekommendationerna helt eller delvis. Ungefär vartannat lärosäte gör dock något avsteg från rekommendationerna. Det handlar exempelvis om att kurser i högskolepedagogik inte ingår i den individuella studieplanen (ISP) eller inom ramen för institutionstjänstgöringen eller att det inte är obligatoriskt för forskarstuderande som undervisar att genomgå kursen.

Enkäten frågar också hur respondenterna upplever kursernas kvalitet och användbarhet. De flesta är i huvudsak nöjda med de kurser som erbjuds, men ungefär var tredje framför någon form av kritik eller förslag till förbättringar. Det är också förhållandevis många på lärosätena som inte kan svara på hur kvaliteten upplevs bland de forskarstuderande.

I enkäten har SFS frågat hur de högskolepedagogiska utbildningarna kan göras bättre. Det vanligaste förbättringsförslaget som framkom var att kurser i högskolepedagogik bör ingå som en del av den forskarstuderandes individuella studieplan eller institutionstjänstgöring. Det näst vanligaste handlade om att kurserna på ett eller annat sätt bör vara mer specifikt anpassade utifrån de forskarstuderandes behov. Det tredje vanligaste svaret var att tillgången ska öka och det bör bli mer flexibelt när de forskarstuderande kan genomgå högskolepedagogisk utbildning.

Av undersökningen framkommer också att många lärosäten har svårt att ta fram tydlig statistik över hur många forskarstuderande som genomgår högskolepedagogisk utbildning. Det kan delvis tolkas som att det finns brister i uppföljningen av hur lärosätet efterlever SUHF:s rekommendationer. Dessutom innebär det att det är svårt att göra nationella jämförelser av hur tillgången till högskolepedagogisk utbildning för forskarstuderande ser ut.

Rekommendationer framöver

I slutet av rapporten presenterar SFS ett antal förslag på hur olika aktörer kan bidra till att förbättra de högskolepedagogiska utbildningarna för forskarstuderande.

Lärosätena bör i första hand säkerställa att de följer SUHF:s rekommendationer.

Lärosätena kan även:

- Se över hur stor andel av de forskarstuderande vid lärosätet som går en kurs i högskolepedagogik under sin forskarutbildning.
- Anpassa de högskolepedagogiska kursernas innehåll utifrån de forskarstuderandes behov/efterfrågan.
- Öka flexibiliteten och antalet kurstillfällen för de högskolepedagogiska utbildningarna.
- Säkerställ att högskolepedagogisk utbildning värderas högt vid rekrytering av undervisande personal.

Sveriges universitets och högskoleförbund (SUHF) kan komplettera rekommendationerna genom att ange hur lärosätena ska registrera de högskolepedagogiska kurserna. Idag finns det ett krav om att kurserna ska dokumenteras, men det framgår inte hur. Genom att klargöra vilka uppgifter som bör registreras går det att få statistik som möjliggör jämförelser mellan lärosäten samt jämförelser över tid.

Regeringen kan framförallt stödja utvecklingsarbetet för de högskolepedagogiska utbildningarna genom att genomföra Universitetskanslerämbetets (UKÄ) rekommendation om att ge Universitets- och högskolerådet (UHR) ett främjandeuppdrag för högskolepedagogisk utveckling, samt att avsätta sökbara projektmedel för sådant utvecklingsarbete. För att det ska komma forskarutbildningarna till dels, är det viktigt att specificera att en del av uppdraget ska syfta till att främja utveckling av forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning.

Rapport: Forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning
Sveriges förenade studentkårer 18 juni 2021
Rapportförfattare: Frida Sundqvist och Sebastian Lagunas Rosén

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund	6
Enkätundersökning	6
Resultat	8
Kompletterande fråga	16
Diskussion	17
Slutsatser och förslag	18

Inledning

God pedagogik är en förutsättning för kvalitet inom högre utbildning. Pedagogiskt skickliga lärare är avgörande för att studenterna ska få det stöd som behövs för att tillskansa sig kunskaper inom sin utbildning. Eftersom dagens forskarstuderande är morgondagens akademiska lärare måste alla forskarstuderande ha en grundläggande pedagogisk kompetens. Detta fås genom högskolepedagogisk utbildning under forskarutbildningen. På så sätt ligger det i alla högskolestudenters intresse att forskarstuderande får högskolepedagogisk utbildning.

Inom högskolan är det dessutom vanligt att forskarstuderande står för en del av undervisningen. Många som påbörjar en forskarutbildning är relativt oerfarna vad gäller undervisning. För att de ska få en rättvis chans att göra ett bra arbete och ge studenterna goda förutsättningar till lärande, är det viktigt att lärosätet erbjuder någon form av högskolepedagogisk utbildning till nya forskarstuderande.

Pedagogisk utbildning är också viktigt för de forskarstuderande som hoppas på en framtida karriär inom högskolan. Det räcker inte att fokusera på forskningen och hoppas att skicklighet i undervisning kommer senare. Enligt Högskoleförordningen ska den som anställs som professor eller lektor bland annat uppvisa pedagogisk skicklighet. För att på sikt kunna bli aktuell för dessa anställningar är det av betydelse för många att kunna undervisa redan under forskarutbildningen. För att det ska kunna göras med gott resultat är det dock väsentligt att de forskarstuderande erbjuds någon form av högskolepedagogisk utbildning.

I den här rapporten beskrivs hur tillgången till högskolepedagogisk utbildning ser ut inom forskarutbildningen, samt hur utbudet av högskolepedagogiska kurser kan bli bättre. Utgångspunkten är en enkätundersökning som undersöker till vilken grad lärosätena lever upp till SUHF:s rekommendationer om högskolepedagogisk utbildning för forskarstuderande.

I rapporten blandas termerna "doktorand" och "forskarstuderande" utan någon egentlig åtskillnad. Det beror på att SUHF:s rekommendationer på flera ställen använder termen "doktorand" med hänvisning till samtliga forskarstuderande, vilket innebär att det ordvalet blir mer konsekvent i hänvisningar till rekommendationerna. I en del fall har vi dock valt att använda termen "forskarstuderande", för att tydliggöra att även forskarstuderande utan doktorandanställning ingår.

Sveriges förenade studentkårer 2021-06-18

Simon Edström, Ordförande

Linn Svärd, Vice ordförande

Bakgrund

Det har tidigare varit obligatoriskt att högskolepedagogisk utbildning ska ingå i forskarutbildningen. Sedan autonomireformen 2010 ställs det dock inte längre något sådant krav. Det innebär att varje lärosäte själv får avgöra om det ska ingå i forskarutbildningen.

Istället har Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) formulerat rekommendationer till lärosätena för doktoranders högskolepedagogiska utbildning. Dessa anges i SUHF:s rekommendationer för utbildning på forskarnivå (Rek 2011:3), fjärde stycket:

“4) Högskolepedagogisk utbildning för doktorander

Det är vanligt att doktorander under sin utbildningstid deltar som lärare i undervisning på grund eller avancerad nivå. Undervisningserfarenhet är av värde oavsett inriktning i ett framtida yrkesliv och ett minimikrav för en akademisk karriär efter doktorsexamen. Möjligheten att undervisa är därför en viktig kvalitetsfråga som ökar den forskarutbildades anställningsbarhet och ett eftertraktat tillfälle till meritering under doktorandtiden. Högskolepedagogisk utbildning för att möta de krav som lärarrollen ställer är ett viktigt instrument för att undervisningserfarenheten ska bli positiv för den som undervisar såväl som för dem som undervisas.

SUHF rekommenderar att doktorander ges möjlighet att genomgå högskolepedagogisk utbildning. För doktorander som ska undervisa bör den vara obligatorisk. Utbildningen bör ske antingen som en poängsatt del inom ramen för den individuella studieplanen eller som en del av doktorandens institutionstjänstgöring. Genomgången utbildning ska dokumenteras.”

SFS bild är att SUHF:s rekommendationer skapar förutsättningar för kvalitet i utbildningen om de efterlevs. Men eftersom rekommendationerna är utfärdade av SUHF har de inte samma rättsliga status som föreskrifter eller förordning, vilket innebär att de inte omfattas av samma system för uppföljning. De följs därför inte upp av någon myndighet under regeringen.

Som en konsekvens av att rekommendationerna inte följs upp av exempelvis UKÄ har det varit okänt till vilken grad lärosätena efterlever rekommendationerna. SFS har därför tagit initiativ till att själva följa upp hur rekommendationerna efterlevs.

Enkätundersökning

För att ta reda på hur lärosätena efterlever rekommendationen om forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning har SFS genomfört en undersökning. Förutom att undersöka om rekommendationerna efterlevs eller inte, syftar undersökningen också till att identifiera tänkbara förbättringsområden för lärosätenas högskolepedagogiska kursutbud.

Undersökningen gjordes i form av en enkätundersökning som skickades ut till forskarutbildningsansvariga och anställda vid de högskolepedagogiska enheterna. Eftersom dessa ofta är verksamma på central nivå på lärosätena har vi även tillfrågat ett antal doktorandombud som ofta är verksamma längre ner i organisationen. Syftet är att få en kompletterande bild och kunna se om de delar de övriga respondenternas bild.

Utifrån frågeställningarna formulerades ett antal frågor. De flesta respondenterna besvarade frågorna på svenska men några besvarade den på engelska. Frågorna formulerades enligt tabellen nedan.

Enkätsvaren inkom som fritextsvar. Svaren har därefter klassificerats/grupperats för att möjliggöra analys. Hur denna kategorisering har gjorts framgår i redogörelsen av svaren på respektive frågan i avsnittet "Resultat". Efter att enkäten hade besvarats ställde SFS en kompletterande fråga till lärosätena gällande hur stor andel av de forskarstuderande som faktiskt deltar i en kurs i högskolepedagogik. Denna kompletterande fråga beskrivs längre ner under rubriken "Kompletterande fråga: Andel doktorander som går en högskolepedagogisk kurs".

Frågeställning	Enkätfråga (Sv)	Enkätfråga (En)
1. Följer lärosätet SUHF:s rekommendation för forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning?	Följer ni SUHF:s rekommendationer till doktorander vad gäller högskolepedagogik? (Se länk och hänvisning i bakgrundsbeskrivningen av enkäten). Om ja/nej/delvis, hur menar ni? Utveckla gärna.	How do you perceive that these recommendations are implemented at your university? Please elaborate.
2. Hur upplever de forskarstuderande kvaliteten och användbarheten i de högskolepedagogiska kurserna?	Har ni fått någon återkoppling från doktorander kring hur de upplever kvaliteten och/eller användbarheten i den högskolepedagogiska utbildningen? Om ja eller delvis på föregående fråga, hur upplever doktorander den högskolepedagogiska utbildningen avseende kvalitet och/eller användbarhet?	Do you experience that education in teaching and learning education offered at your university is useful for doctoral students? Please elaborate. Have you received any feedback on how the doctoral students at your university perceive the quality of the teaching and learning education? Please elaborate.
3. Hur kan forskarstuderande få bättre möjligheter att gå högskolepedagogiska kurser?	Vad anser du vore den bästa åtgärden för att möjliggöra för mer och bättre högskolepedagogisk utbildning för doktorander?	What do you think would make doctoral students more inclined to take courses in teaching and learning education? Please elaborate. In your opinion, are there enough incentives for doctoral students to take courses in teaching and learning education? Please elaborate.

Tabell 1: enkätfrågor

Resultat

Enkäten skickades ut till de sammanlagt 34 lärosäten som anordnar forskarutbildning i Sverige. Vid vissa lärosäten besvarades enkäten av flera personer. Totalt inkom 69 svar, från totalt 21 lärosäten.

Fråga 1: Följer lärosätet SUHF:s rekommendation för doktoranders högskolepedagogiska utbildning?

De flesta respondenter anser att lärosätet följer SUHF:s rekommendationer om högskolepedagogisk utbildning.

Enkäten har skickats till doktorandombud, forskarutbildningsansvariga och högskolepedagogiska enheter på ett flertal lärosäten. För att få en bild av hur många lärosäten som följer rekommendationerna har vi vägt samman de svar som kommit från samma lärosäte. Om samtliga respondenter vid ett lärosäte svarar samma sak så har det varit oproblematiskt.

Vid några lärosäten har flera respondenter svarat att lärosätet följer rekommendationerna, medan någon har svarat att lärosätet inte följer rekommendationerna. Dessa har vi redovisat som "Ja/delvis". Det finns inget lärosäte som enbart har nekande svar.

	Antal lärosäten
Ja, följer rekommendationerna	10
Ja följer eller följer delvis rekommendationerna	6
Följer delvis rekommendationerna	5
Nej, följer inte rekommendationerna	0
Totalt antal lärosäten	21

Tabell 2: Sammanvägt svar för varje lärosäte, på frågan Följer lärosätet SUHF:s rekommendation för doktoranders högskolepedagogiska utbildning?

Flera respondenter som har svarat delvis eller nej, anger i fritextsvaret att det inte är obligatoriskt för doktorander att gå en kurs i högskolepedagogik för att få undervisa. Detta tycks vara den enskilt vanligaste bristen vad gäller bristande efterlevnad av rekommendationen.

Det finns även ett värde i att jämföra hur de olika respondenterna svarar. I tabell 3 redovisas svaren uppdelat på forskarutbildningsansvarig, högskolepedagogisk enhet och doktorandombud, samt samtliga svar.

Följer lärosätet SUHF:s rekommendation för doktoranders högskolepedagogiska utbildning?			
Respondent	Svar	Antal	Andel
Forskarutbildningsansvarig	Ja	28	65%
	Delvis	10	23%
	Nej	1	2%
	Vet ej	4	9%
	Totalt	43	
Högskolepedagogisk enhet	Ja	10	100%
	Delvis	0	0%
	Nej	0	0%
	Vet ej	0	0%
	Totalt	10	
Doktorandombud	Ja	9	56%
	Delvis	5	31%
	Nej	0	0%
	Vet ej	2	13%
	Totalt	16	
Samtliga svarande	Ja	47	68%
	Delvis	15	22%
	Nej	1	1%
	Vet ej	6	9%
	Totalt	69	

Tabell 3: Svaren uppdelade på forskarutbildningsansvarig, högskolepedagogisk enhet, doktorandombud. Tabellen möjliggör en jämförelse mellan hur de olika grupperna har svarat. Samtliga procenttal är avrundade till heltal.

Det är ingen väsentlig skillnad mellan samtliga svar och svaren uppdelade på forskarutbildningsansvariga eller doktorandombud: Majoriteten svarar att lärosätet följer rekommendationerna och ganska många svarar att lärosätet följer dem delvis. En mindre del svarar att de inte vet, och enstaka respondenter svarar att lärosätet inte följer rekommendationerna.

De högskolepedagogiska enheterna sticker ut genom att samtliga svarar ja på frågan om lärosätet följer rekommendationerna. Det är svårt att veta hur det ska tolkas. En möjlig förklaring är att de högskolepedagogiska enheterna har en annan bild. En annan förklaring är att de lärosäten som har en dedikerad högskolepedagogisk enhet i högre utsträckning följer SUHF:s rekommendation. En tredje förklaring är att det är en slump, något som stöds av att det totalt sett är färre svar från de högskolepedagogiska enheterna. Det kan också finnas andra förklaringar.

Fråga 2: Hur upplever de forskarstuderande kvalitet och användbarheten i de högskolepedagogiska kurserna?

De flesta uppger att de forskarstuderande upplever de högskolepedagogiska kurserna som positiva vad gäller kvalitet och användbarhet. Om vi bortser från svaren i kategorin "Övrigt/vet ej" så är det ungefär två tredjedelar som upplever kvaliteten som positiv. En tredjedel ger dock ett blandat svar, som lyfter både positiva och negativa aspekter. Två av svaren är tydligt negativa.

Hur upplever de forskarstuderande kvalitet och användbarheten i de högskolepedagogiska kurserna?

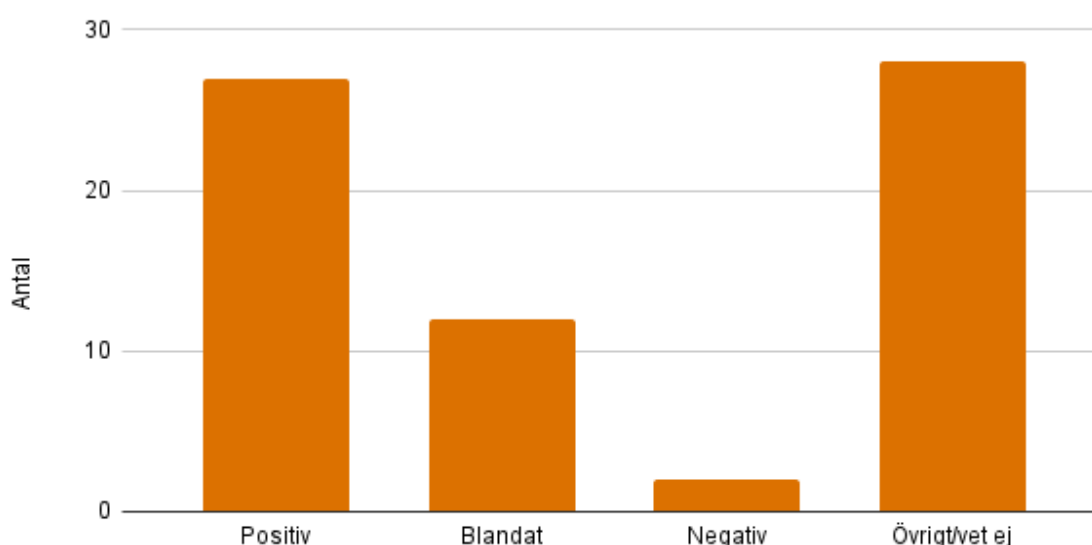

Diagram 1: Forskarstuderandes upplevda kvalitet och användbarhet av högskolepedagogiska kurser.

Det syns inget tydligt samband mellan den upplevda kvaliteten och om rekommendationerna följs. Som diagram två visar så är det ungefär lika många som upplever kvaliteten som positiv oavsett om lärosätet följer rekommendationerna i övrigt.

Upplevelse av kvalitet beroende på om rekommendationen följs

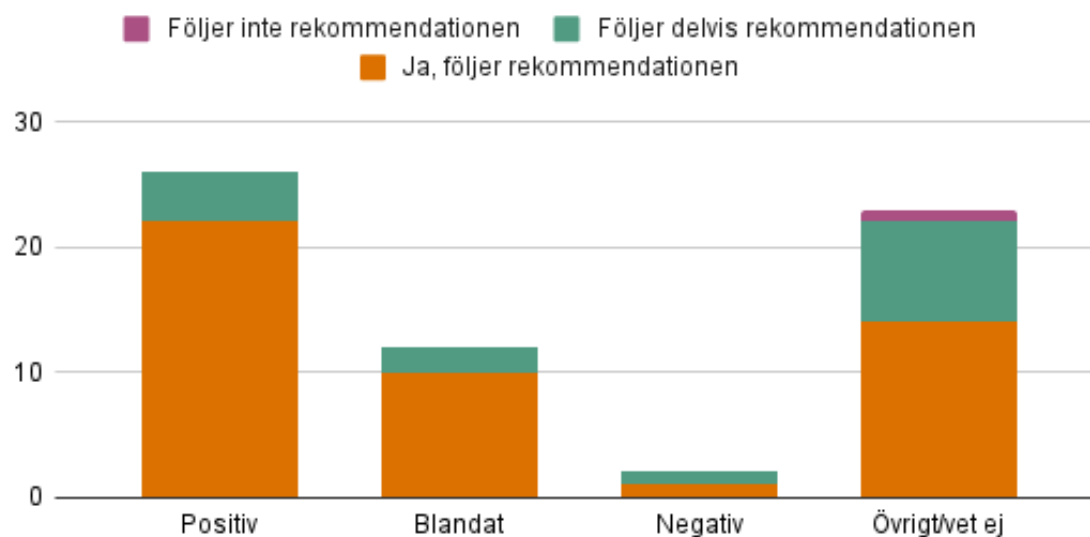

Diagram: Upplevd kvalitet av den högskolepedagogiska utbildningen uppdelat på om lärosätet följer SUHF:s rekommendationer om högskolepedagogisk utbildning.

Vid de lärosäten där kvaliteten upplevs som negativ tycks det visserligen vara vanligare att lärosätet inte följer rekommendationerna, men det baseras på så få svar att det inte går att dra någon slutsats.

Fråga 3: Hur kan doktorander få bättre möjligheter att gå högskolepedagogiska kurser?

För att få en bild av förbättringsområden innehöll enkäten en fråga om hur de högskolepedagogiska kurserna kan bli bättre. Svaren angavs i fritext. Totalt 69 svar inkom. Vissa svar innehåller inget tydligt åtgärdsförslag. Några svar innehåller flera olika åtgärdsförslag. SFS har grupperat de inkomna svaren, vilket resulterade i kategorierna i tabell 4 på nästa sida.

Hur kan doktorander få bättre möjligheter att gå högskolepedagogiska kurser?	Antal svar
Kurserna ska ingå i utbildning/institutionstjänstgöring	14
Anpassning till doktorandernas behov	12
Flexiblare tidpunkt/ fler kurstillfällen	10
Gör högskolepedagogisk kurs obligatorisk	9
Genom att utbildningen blir mer meriterande	6
Gör kurserna mer praktknära eller inkludera pedagogik i andra moment	6
Öka kursernas omfattning	3
Förbättra information om kurserna	3
Övrigt/ej svar	20

Tabell 4: Förbättringsåtgärder uppdelade efter område.

Som framgår av tabellen så var det vanligaste förbättringsförslaget att kursen i högskolepedagogik bör ingå som en del av utbildningen/anställningen (14 svar). Det näst vanligaste handlade om att kurserna på ett eller annat sätt bör vara mer specifikt anpassade utifrån doktorandernas behov (12 svar). Det tredje vanligaste svaret var att tillgången ska öka och det bör bli mer flexibelt när doktoranden kan genomgå högskolepedagogisk utbildning. Det syns inget samband mellan åtgärdsförslagen och huruvida lärosätet följer SUHF:s rekommendationer.

Svarskategorierna beskrivs mer i detalj på kommande sidor.

Svar som handlar om att kurserna ska ingå i utbildningen/ institutionstjänstgöringen

Det vanligaste åtgärdsförslaget handlar om att högskolepedagogiska kurser ska ingå i inom ramen för den individuella studieplanen (ISP) eller som en del av doktorandens institutionstjänstgöring. För många är det en fråga om att ha tid att delta i kursen. Konkreta förslag kan exempelvis handla om att den ska ingå i den individuella studieplanen eller att de forskarstuderande ska ges tillräcklig tid för att delta i kursen.

Flera respondenter nämner också att en del arbetsgivare eller handledare för industridoktorander eller externfinansierade doktorander vill att doktoranden ska ägna sig åt forskning och därför är negativt inställda till att hen deltar i högskolepedagogisk utbildning inom ramen för forskarutbildningen.

Att den högskolepedagogiska utbildningen ska ingå inom ramen för forskarutbildningen eller institutionstjänstgöringen är en del i SUHF:s rekommendation. Ändå förekommer det flera svar som föreslår att kursen ska ingå i utbildningen eller institutionstjänstgöringen, trots att lärosätet uppges följa rekommendationerna, vilket skulle implicera att kursen redan ingår. Detta kan tyckas något motsägelsefullt. En möjlig förklaring kan vara att kursen på en del lärosäten ingår i institutionstjänstgöringen, men att respondenter anser att den även borde ingå i ISP:n för att bli mer tillgänglig för forskarstuderande som inte har institutionstjänstgöring. En annan tolkning är att respondenter inte är fullt insatta i SUHF:s rekommendationer.

Dessa svar säger vidare ingenting om ifall kurserna är/borde vara obligatoriska eller inte. Det är fullt möjligt att göra utrymme för högskolepedagogiska kurser inom utbildningen/institutionstjänstgöringen utan att fördenskull göra det obligatoriskt för den forskarstuderande att delta.

Svar som handlar om anpassning till doktorandernas behov

Det näst vanligaste förbättringsförslaget är att anpassa kurserna i högskolepedagogik efter doktorandernas behov. Flera anpassningar nämns. Flera förslag om anpassning handlar om att göra kurserna mer ämnesspecifika, så att doktoranden får hjälp att på ett pedagogiskt sätt förmedla och tillgängliggöra kunskap inom sitt specifika fält. En del respondenter uttrycker viss förståelse för att det kan vara svårt att göra anpassning på ämnes- eller institutionsnivå, men att det är önskvärt att göra så mycket anpassning som möjligt.

En del anser att det bör anordnas särskilda kurser för doktorander, istället för att doktoranderna ska läsa högskolepedagogik tillsammans med övrig undervisande personal. Andra menar dock det motsatta, att det är bra ifall doktoranderna får studera högskolepedagogik tillsammans med mer erfaren undervisande personal. Det kan tyda på att det finns en efterfrågan på både doktorand-specifika och mer allmänna kurser i högskolepedagogik där doktoranderna kan delta.

Svar som handlar om flexiblare tidpunkt/ fler kurstillfällen

Flera respondenter efterfrågar ökade möjligheter för doktoranden att välja när de ska läsa en högskolepedagogiska kursen. Vissa nämner att det kan vara väntetid och ont om kurstillfällen, vilket bäst löses genom att anordna fler kurstillfällen. Någon respondent nämner att det snarare handlar om att öka flexibiliteten så att doktoranden kan delta i kursen när det finns tid i relation till övriga arbetsuppgifter. Någon nämner också att kurserna bara ges i början av forskarutbildningen och att det skulle vara bra om doktoranden fick möjlighet till mer högskolepedagogisk utbildning senare under forskarutbildningen när de hunnit få mer egen praktisk erfarenhet av att undervisa.

Svar som handlar om att kurser i högskolepedagogik ska vara obligatorisk

Flera respondenter svarar att fler forskarstuderande skulle läsa kurser i högskolepedagogik om det var obligatorisk. Vissa anser att det bör vara obligatorisk för doktorander som undervisar, vilket motsvarar SUHF:s nuvarande rekommendation. Någon anser dock att kurserna bör vara obligatoriska för alla forskarstuderande, oavsett om de undervisar inom ramen för institutionstjänstgöringen, eftersom det handlar om att rusta den forskarstuderande för det framtida arbetslivet.

Det förekommer flera svar som föreslår att kursen ska vara obligatorisk, trots att lärosätet uppger följa rekommendationerna vilket skulle implicera att utbildningen redan är obligatorisk. En möjlig tolkning är att de anser att kursen ska vara obligatorisk även för forskarstuderande som inte undervisar. En alternativ tolkning är att respondenten inte är fullt insatt i SUHF:s rekommendationer.

Fler forskarstuderande skulle välja att gå en kurs i högskolepedagogik om det var meriterande för att få en anställning inom akademien i framtiden, uppger flertalet respondenter.

Svar som handlar om att utbildningen bör vara meriterande

Flera respondenter nämner att fler forskarstuderande skulle välja att gå en kurs i högskolepedagogik om det var meriterande för att få en anställning inom akademien i framtiden.

Svar som handlar om att göra kurserna mer praktiska eller inkludera pedagogik i andra moment

Några respondenter nämner att den högskolepedagogiken bör integreras i andra delar av forskarutbildningen istället för att ges som specifika kurser. Några tycks mena att det skulle vara en slags kompletterande påbyggnad till den högskolepedagogiska grundkursen. Någon anser att en mer praktiska och integrerad angreppssätt bör ersätta de särskilda kurserna helt.

Svar som handlar om att öka kursernas omfattning

Några respondenter menar att möjligheterna till högskolepedagogisk utbildning kan förbättras genom att öka kursernas omfattning. Det skulle i så fall inte handla om att fler forskarstuderande får tillgång till kurser, men att de som deltar får mer djuplodande kunskaper.

Svar som handlar om förbättrad information

Några svar handlar om att de forskarstuderande inte känner till utbudet av högskolepedagogiska kurser. Det kan exempelvis finnas mer bredd och ämnesanpassning än vad de forskarstuderande känner till. Det kan också finnas forskarstuderande som inte känner till värdet av de högskolepedagogiska kurserna, exempelvis att kurserna kan vara meriterande för en akademisk karriär.

Övriga svar

En del svar har inte gått att kategorisera i relation till olika typer av lösningar. En del svar handlar till exempel om att det skulle vara bra att öka kvaliteten på kurserna i högskolepedagogik, men utan att beskriva vilken kvalitet som avses eller vilka åtgärder som kan främja ökad kvalitet. Några svar beskriver hinder för doktorander att delta i kurserna, men svaren går inte att på något enkelt sätt översätta till någon särskilt åtgärd.

Flera svar handlar om att lärosätet redan har ett bra utbud av kurser i högskolepedagogik och att det inte finns något behov av förändringar.

Kompletterande fråga: Andel doktorander som går en högskolepedagogisk kurs

Enkätsvaren antyder att det är förhållandevis vanligt att forskarstuderande inte genomgår någon högskolepedagogisk utbildning. För att få en bättre bild av hur vanligt det är, vi i efterhand även skickat en kompletterande fråga till lärosätenas registratorer:

- Hur stor andel av de forskarstuderande vid ert lärosäte går under sin forskarutbildning en kurs i högskolepedagogik?

Även denna fråga skickades till 34 lärosäten, varav 26 lärosäten svarade.

Svaren som inkom var mycket varierande.

15 lärosäten kunde av olika anledningar inte besvara frågan. Några lärosäten hänvisade till att de inte för register över hur många forskarstuderande som genomgår de behörighetsgivande utbildningarna. Flera lärosäten hänvisar exempelvis till att de vet hur stor andel av den undervisande personalen som har genomgått högskolepedagogisk utbildning, men att de inte kan skilja mellan doktorander och andra anställda i den statistiken. För åtminstone ett lärosäte innebär registrets utformning också att forskarstuderande med extern anställning inte ingår i statistiken.

Flera lärosäten poängterar att även om många forskarstuderande vid ett givet tillfälle inte har genomgått högskolepedagogisk utbildning, så är det inte uteslutet att varje forskarstuderande kommer ha genomgått högskolepedagogisk utbildning när de är färdiga att ta ut sin examen. Det kan bero på att många går den högskolepedagogisk kursen under den senare delen av forskarutbildningen. Det kan visserligen vara ett problem att de får den högskolepedagogiska utbildningen sent i forskarutbildningen, men om de inte förväntas undervisa förrän i slutet av forskarutbildningen så är det egentligen oproblematiskt. Det är dessutom förenligt med SUHF:s rekommendation. Statistiken över hur många doktorander som har genomgått högskolepedagogisk utbildning vid ett givet tillfälle bör därför tolkas med försiktighet.

Av de 11 lärosäten som anger hur många som genomgår en högskolepedagogisk kurs, varierar svaren mellan 0 och 100 procent. De två lärosäten som uppger att ingen av doktoranderna har genomgått högskolepedagogisk utbildning uppger att de har få doktorander och att de doktorander som i nuläget är anställda inte har hunnit genomgå högskolepedagogisk utbildning, men att de kommer att få gå den inom ramen för sin forskarutbildningen.

De lärosäten som anger att samtliga doktorander har genomgått högskolepedagogisk utbildning, har svarat så utifrån att alla vid forskarutbildningen måste gå en kurs innan de tar ut sin forskarexamen. Det framgår inte huruvida det beror på att alla doktorander vid dessa lärosäten har undervisning eller om kursen är obligatoriska för alla.

Resterande svar ligger mellan 7 och 66 procent. Det är för få svar för att dra några slutsatser.

Diskussion

Den övergripande bilden utifrån enkätsvaren är att de flesta lärosäten följer SUHF:s rekommendation om doktoranders högskolepedagogiska utbildning relativt väl. Alla lärosäten som har svarat erbjuder någon form av högskolepedagogisk kurs och de högskolepedagogiska kurserna tycks i regel vara uppskattade. Resultaten bör dock tolkas med viss försiktighet. Enkäten besvarades vid 21 av 34 tillfrågade lärosäten, vilket innebär att svar har uteblivit från 13 lärosäten. Det är möjligt att några av dessa lärosäten har ett sämre utbud av kurser i högskolepedagogik och att de inte efterlever SUHF:s rekommendationer. Det går dock inte att veta utan ytterligare undersökningar. Det inkomna svaren är dock tillräckliga för att dra vissa andra slutsatser.

De två vanligaste avstegen från SUHF:s rekommendation är att kursen på många lärosäten inte är obligatorisk för doktorander som ska undervisa, eller att den inte ingår inom ramen för den individuella studieplanen eller som en del av doktorandens institutionstjänstgöring. Det framkommer i många svar att kursen erbjuds men inte är obligatorisk för doktorander som undervisar, och att respondenten därför anser att lärosätet inte fullt följer SUHF:s rekommendation. Detta är också något som av många respondenter nämns som en förbättringsåtgärd.

En konsekvens av att den högskolepedagogiska utbildningen inte ingår i den individuella studieplanen eller institutionstjänstgöringen, är att många forskarstuderande känner att de inte uppmuntras ta del av den. Det gäller inte minst forskarstuderande som är externt anställda eller som är anställda inom externfinansierade projekt, där arbetsgivaren eller handledaren vill att den forskarstuderande fokuserar på att bedriva forskning istället för att undervisa och kompetensutvecklas inom pedagogik. Även om de forskarstuderande egentligen vill gå kursen finns det i så fall en risk att de väljer bort det. För att komma runt detta skulle det i praktiken inte räcka med att ge alla forskarstuderande en frivillig möjlighet att genomgå den högskolepedagogiska utbildningen inom ramen för forskarutbildningen, utan kursen skulle behöva vara obligatorisk även för forskarstuderande som inte undervisar.

Förutom att åtgärda de direkta avstegen från SUHF:s rekommendationer, så tycks den mest efterfrågade förbättringsåtgärden vara att anpassa de högskolepedagogiska kurserna mer utifrån de forskarstuderandes behov. Anpassning kan handla om att göra de högskolepedagogiska kurserna mer ämnesspecifika. Anpassning kan också handla om att erbjuda specifika kurser för de som inte har tidigare erfarenhet av undervisning, istället för att låta forskarstuderande gå tillsammans med mer erfarna universitetslärare. Det finns dock vissa som tvärtom menar att det är positivt att de forskarstuderande får gå kurser tillsammans med mer erfaren personal. Flera respondenter efterfrågar också att kurserna ska vara mer praktiska, något som delvis också kan ses som en sorts av anpassning. Här är det viktigt att lärosätena först undersöker vilken typ av anpassning som är lämplig utifrån vad lärosätets egna forskarstuderande efterfrågar.

Svaren på den kompletterande separata frågan visar att det är svårt att ta reda på hur stor andel som går en högskolepedagogisk kurs under sin forskarutbildning. Många lärosäten nämner svårigheter med att välja hur en sådan statistik skulle kunna se ut. Dessa svårigheter återspeglas också bland de svar som inkom, där det är svårt att göra jämförelser mellan lärosäten eller dra några egentliga slutsatser. Kontentan blir att vi inte vet hur många forskarstuderande som genomgår högskolepedagogisk utbildning.

Slutsatser och förslag

Till lärosäten

Svaren visar att många lärosäten bara delvis efterlever SUHF:s rekommendation. Detta är problematiskt eftersom det påverkar utbildningskvaliteten både inom forskarutbildningen och för de utbildningar på grundnivå och avancerad nivå där forskarstuderande undervisar. Samtliga lärosäten bör därför regelbundet kontrollera/följa upp på central nivå att de följer SUHF:s rekommendation att:

- Alla doktorander ges möjlighet att genomgå högskolepedagogisk utbildning.
- För doktorander som ska undervisa bör den vara obligatorisk.
- Utbildningen bör ske antingen som en poängsatt del inom ramen för den individuella studieplanen eller som en del av doktorandens institutionstjänstgöring.
- Genomgången utbildning ska dokumenteras.

De lärosäten som efterlever dessa rekommendationer, bör i nästa steg se över möjligheterna att vidta ytterligare förbättringsåtgärder. De åtgärder som föreslås i enkätsvaren är bland annat:

- Anpassa de högskolepedagogiska kursernas innehåll utifrån de forskarstuderandes behov/efterfrågan.
- Öka flexibiliteten och antalet kurstillfällen för de högskolepedagogiska utbildningarna.
- Säkerställ att högskolepedagogisk utbildning värderas högt vid rekrytering av undervisande personal.

Samtliga föreslagna förbättringsåtgärder som framkommer av enkätsvaren finns listade i resultatdelen för Fråga 3 ovan.

Till Sveriges universitets & högskoleförbund (SUHF)

Svaren på den separata kompletterande frågan visar att lärosätena inte har något enhetligt sätt att registrera hur många forskarstuderande som tar del av högskolepedagogisk utbildning. Detta är heller ingenting som ingår i SUHF:s rekommendationer. SFS föreslår därför att:

- SUHF bör komplettera sin rekommendation med en standard för hur lärosätena ska föra statistik över doktorandernas högskolepedagogiska utbildning.

I nuläget har SUHF:s rekommendationer visserligen en skrivning om att den högskolepedagogiska utbildningen ska dokumenteras, men inte att det ska göras i form av ett centralt register eller liknande på lärosätet. Om SUHF kan komplettera den nuvarande rekommendationen med ett förslag på hur lärosätena ska föra register över den högskolepedagogiska utbildningen, blir det tydligare att följa över tid vad forskarstuderande kan förvänta sig samt om rekommendationerna faktiskt följs. Det skulle exempelvis kunna vara en rekommendation om att föra statistik över om de forskarstuderande går en högskolepedagogisk utbildning, hur många poäng kursen omfattar, om de forskarstuderande har undervisning, samt vad de har för anställningsform.

Till regeringen

Staten har goda möjligheter att stödja lärosätena och ge dem bättre förutsättningar för högskolepedagogisk utveckling. Det är visserligen lärosätenas ansvar att den högskolepedagogiska utvecklingen fungerar och att lärosätena har ett tillfredsställande utbud av kurser i högskolepedagogik. Men i praktiken har inte alla lärosäten samma förutsättningar att utveckla sina kursutbud. En del lärosäten har så få forskarstuderande att det är svårt för dem att utveckla de högskolepedagogiska kurserna särskilt anpassade för forskarutbildningen. I sådana lägen gäller det att ha goda strukturer för samverkan mellan lärosäten.

I rapportering av UKÄ:s regeringsuppdrag om pedagogisk utvecklingsarbete som presenterades 2019, föreslår UKÄ bland annat att UHR bör få i uppdrag att främja den högskolepedagogiska utvecklingen:

“UHR bör bland annat sprida information och goda exempel på hur lärosäten arbetar med högskolepedagogisk utveckling. Vidare bör UHR vara en samlande kraft och ett forum för erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer i sektorn på nationell nivå. Rollen kan innebära att även ta fasta på analyser och bedömningar som UKÄ gör i sin verksamhet och, utifrån dessa, stödja den fortsatta utvecklingen.”

SFS anser att det skulle vara en klar fördel om en myndighet fick ett främjandeuppdrag vad gäller högskolepedagogisk utveckling. UHR bör vara en lämplig myndighet för uppdraget, som UKÄ föreslår.

Fördelen med att ge uppdraget till UHR skulle bland annat vara att UHR redan har främjandeuppdrag och att det nya uppdraget skulle bygga på befintliga strukturer. UHR kan också sörja för likvärdigheten, att alla berörda lärosäten får samma tillgång till stöd och erfarenhetsutbyte. Om regeringen väljer att införa sökbara projektmedel för högskolepedagogisk utveckling, skulle UHR också vara en lämplig myndighet att ansvara som UKÄ också föreslår.

Regeringen kan komplettera främjandeuppdraget med att införa sökbara projektmedel för högskolepedagogisk utveckling. Högskolepedagogisk utveckling är dock ett brett begrepp som innefattar arbete gentemot all undervisande personal. För att dessa anslag ska komma forskarutbildningarna till del är det viktigt att uttryckligen specificera att en del av medlen ska avse utveckling av forskarstuderandes högskolepedagogiska utbildning.

**SFS vill att UHR
tilldelas ett
främjandeuppdrag
för
högskolepedagogisk
utveckling.**

SFS

Sveriges förenade studentkårer
Åsögatan 140 Stockholm
www.sfs.se
formgivning: Fredrica Werner